

LYTTER- OG SEER- INDFLYDELSE I NATIONALT OG INTER- NATIONALT PERSPEKTIV

Af Preben Sørensen

Arbejdernes Radio- og Fjernsynsforbund har i 75 år været en aktiv deltager i internationalt samarbejde om folkets radio og tv.

Radioen er i sit væsen international. Dens udsendelser går jorden rundt, så langt de rækker, uden hensyn til landegrænser. Et internationalt samarbejde mellem landenes radiofonier var derfor nødvendigt fra starten – bl.a. om fordelingen af bølgelængder.

Da radioen fik sit gennembrud i en række lande i slutningen af 1920-erne, og der samtidig hermed skabtes arbejderlytter-organisationer opstod der hos adskillige af disse ønsket om en Arbejder-Radio-Internationale, som blev til virkelighed ved en konference i Berlin i september 1927.

En aktiv deltager i dette samarbejde var fra starten det hjemlige Arbejdernes Radioforbund, der var stiftet den 1. august 1926 af en kreds af fremtrædende folk i den socialdemokratiske arbejderbevægelse, med billedskærer (den senere DsF-formand) Knud V. Jensen, København, som den første formand. Både han og forbundets næstformand, Peder Nørsgaard, der samtidig var redaktør af programbladet "Arbejder-Radio" var meget interesseret i det internationale perspektiv.

"En ny verdensmagt er i Anmarch. Med megen hurtighed rykker den frem. Mere betydningsfuld end Pressen naar den ind i hvert Hjem. Ligesom Sollyset trænger den frem overalt – naar ud til den ensomme Skovarbejders Hytte og finder Vej mellem Højovnene til Bjergarbejderens Hus".

Sådan lød indledningen til det Opraab, der er Begyndelsen til Dannelsen af de tyske Arbejder-Radioklubber, og i samme Retning – måske med andre ord – har Raabet lydt i adskillige lande. Arbejderlytterne er kaldt til samling. Et nyt Led er ved at blive føjet til den internationale Arbejderbevægelse."¹

Med disse manende ord beskrev Knud V. Jensen optakten til 1927-konferencen i Berlin, hvor der på daværende tidspunkt fandtes arbejder-radioklubber i Tyskland, Danzig, Svejts, Tjcekoslovakiet, Rusland, Østrig, Holland og Danmark.

Allerede i 1923 dannedes af radiointeresse-

rede arbejdere i Berlin, Leipzig og Chemnitz de såkaldte "Bastelstuben", hvor man ved fælles hjælp søgte at fremstille gode og billige radiomodtagere. Det blev begyndelsen til de tyske arbejder-radioklubber, der i foråret 1927 talte 14 klubber i Berlin og 118 i hele Tyskland. De udgav endvidere i fællesskab ugebladet "Arbeiterrundfunk", der for 14 pfenning bragte medlemmerne de europæiske programmer samt tekniske og andre artikler.

I Wien fandtes på samme tidspunkt en arbejder-radioklub i hvert af de 21 bezirks, og i provinserne var der dannet 32 klubber. Landsorganisationen "Freier Radiobund" udgav et månedligt medlemsblad (med tilskud fra det østrigske Socialdemokrati).

I to lande blev der gennemført regelmæssige specielle arbejderudsendelser i radioen. I Czekoslovakiet udsendes fra 1926 syv ugentlige foredrag á 15 minutter, og i Holland var der tale om en "Arbejderens time" tre gange om ugen, med foredrag der var fastsat af forbundets eget programudvalg.

I Czekoslovakiet fandtes der to arbejder-radioforbund, eet for de tyske og eet for de cze-kiske arbejdere, men med et tæt samarbejde forbundene imellem.

Østrigsk initiativ

Det var repræsentanten for den østrigske arbejderlytterbevægelse, Julius Novotny, der ved de tyske arbejderlytters kongres i marts 1927 i Berlin,² berettede om bestræbelser på for at dannet en Arbejdernes Radio Internationale, og forslaget blev modtaget med livligt bifald. Kongressen opfordrede østrigerne til at arbejde videre hermed og indkalde til en kongres herom samme år.

De politiske modsætninger i arbejderbevægelsen kom i øvrigt også til syne ved den tyske kongres, med brydninger – hovedsageligt af organisatorisk art – mellem de kommunistiske og socialdemokratiske repræsentanter. Ved valgene måtte den hidtidige kommunistiske formand, Hoffmann, således vige pladsen for socialdemokraten, statssekretær Kurt Baake.

Ved den østrigske organisations kongres samme forår kunne formanden, Johann Vogt, berette om forbundets aktive indsats både programmæssigt og med teknisk bistand til medlemmer og dannelse af en kooperativ sammenslutning til fremskaffelse af gode og billige radiodele.

Julius Novotny valgtes til ny landsformand, og i hovedledelsen sad også repræsentanter for Socialdemokratiet, det republikanske beskyttelseskorpss samt den faglige landsorganisation.

Berlinkongressen

Da repræsentanterne for de nævnte lande samledes til konferencen den 2.-4. september i Gewerkschaftshaus i Berlin,³ var der gæstehilsener fra rigsdagsmand Crispian fra Socialistisk Arbejder-Internationale, rigsdagsmand Rosenbaum fra Kommunistisk Internationale og Grossmann fra den faglige Internationale. Til præsidium for konferencen valgtes Baake, Tyskland, Novotny, Østrig og Knud V. Jensen.

Der blev orienteret om arbejdet i de enkelte lande – dog ikke fra det russiske radioforbund, hvor der kun var mødt én ud af tre anmeldte delegerede, da de øvrige ikke havde deres pas i orden.

Novotny forelagde forslaget om oprettelsen af en Arbejdernes Radio-Internationale og grundlinierne for dens virksomhed. Der blev hurtigt opnået enighed herom, og følgende manifest vedtoges enstemmigt: "*I erkendelse af Radioens uhyre kulturelle og politiske Betydning i Klassekampen, besluttet det at stifte et internationalt Forbund for radiolyttere*".

For at få de organisatoriske detaljer på plads nedsattes en kommission med Peder Nørgaard som formand. Den nye Internationale skulle ledes af en komité, hvortil valgtes Baake, Tyskland, Goldschmidt, Czekoslovakiet og Novotny, Østrig, med sidstnævnte som sekretær.

Valget skete dog først efter en langvarig diskussion, hvor det russiske medlem, Mukoml, ligeledes krævede repræsentation i komiteen. Det drejede sig i virkeligheden om forholdet

mellem Socialistisk og Kommunistisk Internationale, og da komiteens sammensætning forelå, erklærede den russiske repræsentant, at han ikke havde fuldmagt til at tage stilling til de øvrige spørgsmål.

Konferencen pålagde medlemsforbundene at gøres indflydelse gældende for at forbedre sende-programmernes niveau i enhver henseende: "Udsendelserne skal bevæge sig på et fremskridtsvenligt og demokratisk grundlag, hvorfor programmernes reaktionære tendenser må bekæmpes på det skarpeste", hed det bl.a.

Konference-deltagerne besøgte også den lokale arbejder-radioklubs mødelokaler samt overværede den store radioudstilling, der samtidig fandt sted i den tyske hovedstad. Fra radioudstillingen sendte den nye Internationales sekretær, Novotny, en direkte hilsen,⁴ til de danske arbejderlyttere (trådløst billedoverført!) med teksten:

Ærede meningsfæller!

I den i Dag den 3. september stiftede Radio-Internationales Navn sender jeg som international Sekretær de organiserede danske Arbejderlyttere de hjerteligste Hilsener i Forvisning om, at Danmark i Videreudviklingen af vor Internationale som hidtil efterfølgelsesværdigt vil marchere foran.

Novotny.

Hjemligt efterspil

I Danmark gav stiftelsen af Arbejder-Radio-Internationalen anledning til kritik fra borgerligt hold. Berlin-konferencens manifest med ordene "I erkendelse af radioens uhyre kulturelle og politiske betydning i klassekampen" blev af konservative- og venstredaktører i Radiorådet,⁵ udlagt som en erklæring om at klassekampen skulle indføres i radioen.

Kritikken vandt dog ikke større genklang og skadede i hvert fald ikke Arbejdernes Radioforbund, der oplevede en kraftigt vækst i medlemstallet de følgende årtier, og hurtigt blev landets største lytterforbund, med deraf følgende repræsentation i Radiorådet.

Det historiske øjeblik da Arbejdernes Radioforbund blev stiftet den 1. august 1926 i København, i Arbejdersmuseets nuværende lokaler i Rømersgade.

Radiodag i Tyskland

Det internationale samarbejde omtales løbende i "Arbejder-Radio", og der nævnes bl.a. det tyske broderforbunds store arrangement "Arbejdernes Radiodag" den 16. marts 1930, i et af Berlins store operahuse, og med direkte transmission til flere tyske radiostationer.⁶ Der var kunstnerisk underholdning og tale af rigsindrigsminister Karl Severing. Ærespræsident talte den tyske rigskansler Hermann Müller og rigspræsident Eberts enke, Louise.

I arbejdsudvalget for "Arbejdernes Radiodag" sad førende personligheder fra de politiske, kulturelle og faglige af arbejderbevægelsen. Arrangementet skaffede samtidig store beløb til det tyske forbunds sociale radiohjælp med at fremskaffelse af radioapparater til fattige og forskellige forsørgelseshjem.

Hilsen fra Svejts

Også i Svejts blev der oprettet arbejder-radio-klubber i alle de større byer, og man lagde stor vægt på at komme amatørbyggerne til hjælp, men virkede også aktivt for at få medindflydelse på radio-programmerne.

På nationalt plan var der dannet et arbejder-radioforbund med Hans Ernst fra Zürich som formand, og denne beskrev i en artikel i det danske "Arbejder-Radio",⁷ den 11. maj 1930, hvorledes virksomheden fandt sted i de svejtsiske klubber. Man kæmpede for at radioen i højere grad blev stillet i arbejderoplysningens tjeneste og havde bl.a. udsendt en brochure med beskrivelse af radioens betydning samt med krav om at arbejder-foredragsholdere fik adgang til mikrofonerne.

Kongressen i Prag

Efter den stiftende konference i Berlin for Arbejdernes Radio Internationale, fandt den 1. kongres sted i Prag, i Folkets Hus den 17.-18. september 1930. Der var delegerede fra de samme lande som i 1927 – dog ikke fra Rusland.⁸

Internationales sekretær, Julius Novotny, berettede om sekretariatets arbejde de for-

løbne år- således havde man opfordret medlemsorganisationerne til at gøre deres yderste for at 1. maj blev fejret ved en værdig fest over alle sendestationer. Han roste de udmærkede resultater som medlemsforbundene i Holland, Belgien, Tjcekoslovakiet og Danmark har haft at opvise med hensyn til arbejderlytternes medbestemmelse og indflydelse på radioprogrammerne.

Novotny understregede at udviklingen af den proletariske radiobevægelse er i stadig fremadskriden, men bevægelsens indflydelse og resultater er i stor udstrækning betinget af de politiske magtforhold, og arbejdet vanskeliggøres af de dårlige økonomiske tider og af den store arbejdsløshed, ligesom radioens store kulturelle og politiske betydning endnu ikke er gået helt op for masserne.

Sekretæren takkede for godt samarbejde med arbejderbevægelsens øvrige organisationer, glædede sig over udgivelsen af arbejder-radioblade i flere lande bl.a. Danmark, og oplyste at der også var dannet arbejder-radio-klubber i Polen og Ungarn. Han beklagede at kommunistiske blade angreb Internationalen samt at kommunisterne havde dannet deres egen radioorganisation i Tyskland: "En klar skillelinie mellem kommunisterne og os er derfor nødvendig", sagde Novotny.

En stor del af kongressens tid gik med formuleringen af de nye love for Internationalen, der som nævnt var forberedt af en kommission med Peder Nørgaard som formand. Som formål besluttedes det at fastslå, at *Arbejdernes Radio Internationale (ARI) skal varetage den socialistiske arbejderklassens interesser overfor radiofonien og at sikre arbejdernes kulturbevægelses indflydelse på radioens udvikling i organisatorisk, teknisk og kulturel henseende.*

Kongressen vedtog videre, at dette formål søges nået ved udveksling af oplysninger om radio-udviklingen og om medlemsorganisationernes virksomhed i de enkelte lande, i principielle spørgsmål søges sikret en ensartet fremgangsmåde for alle tilsluttede organisationer. Det fastslås, at arbejdernes klassebevidsthed skal stadig holdes vågen, og der skal opnås så

megen indflydelse, at radioen fremmer arbejdernes samlede kulturbevægelse.

Samarbejdspartnere

Det blev samtidig vedtaget, at ARI's formål skal fremmes ved samarbejde med arbejderklassens politiske, faglige, kooperative og oplysningsorganisationer. Som medlemmer af ARI kan enhver arbejder-radioorganisation optages, som bekender sig til Socialistisk Arbejder Internationale og den internationale Fagforenings-Internationale. Heraf fulgte at kommunistiske radioforbund ikke kunne optages.

Organisatorisk skulle ARI ledes af en eksekutivkomité på 7 medlemmer, og hertil valgtes bl.a. Knud V. Jensen, som næstformand, med Peder Nørgaard som suppleant. Til formand valgtes Franz Zelenka, Østrig, og da Novotny frabad sig genvalg, blev formanden for det hollandske forbund, Zwertbroek, ny sekretær for Internationalen, ligesom sekretariatet, efter dansk forslag, flyttede til Hilversum, da det hollandske forbund var det stærkeste og mest indflydelsesrige medlemsforbund.

Kongressen opfordrede medlemsorganisationerne til at fortsætte deres kamp for programindflydelse, for et særligt arbejderprogram i alle radioer på 1. maj dagen og for en årlig international Arbejdernes Radiodag, med orientering om arbejderlytternes programønsker. Der skal fortsat arbejdes for bedre modtagerforhold og for så lave sendeafgifter som muligt, ligesom arbejdsløse og andre dårligt stillede skulle fritages for afgiftsbetaling. Der skulle oprettes en særlig international sammenslutning for de kortbølgeamatører, som fandtes inden for arbejderlytternes rækker.

I fattigdommens tegn

Senere i 1930 holdt det tyske arbejder-radioforbund sin 5. kongres i Berlin, hvor den voldsomme arbejdsløshed kun tillod et mindretal af forbundets 400 klubber at sende delegerede.⁹ Selv blandt de delegerede be-

fandt der sig mange arbejdsløse, som kunne berette, at forbundet i landets fattigste egne havde hundreder af medlemmer, der ikke havde råd til selv at have radioapparat. Klubber med 30 medlemmer, hvoraf kun 4 havde egen modtager – som derfor anvendes til fælles lytning – var ingen sjældenhed.

Dertil kom de store økonomiske og arbejdsrædselslige ofre som forbundets klubber havde ydet i de politiske valgkampe, ligesom den indre tvist i forhold til kommunistiske arbejderlyttere havde hæmmet forbundets virksomhed og også gav anledning til lidenskabelig debat under kongressen. Det vedtog at iværksætte en energisk agitation for forbundets ugentlige programblad "Arbeiterfunk", og der blev oprettet et særligt teknisk udvalg på landsplan.

Klub i Oslo

Også i Norge var der forsøg på at starte arbejder-radioklubber, og der blev i 1931 dannet en sådan klub i Oslo.¹⁰ Samme år udgav Einar Gerhardsen (den senere statsminister) en håndbog i praktisk organisationsarbejde, hvori det blev oplyst, at radioklubben har sat sig som opgave i samarbejde med organiserede arbejderlyttere i ind- og udland at varetage arbejderlytternes interesser.

Derefter gennemgås hvorledes dette kan ske ved organisatorisk og teknisk bistand, og det oplyses at medlemmer af klubben kan enhver radiolytter blive, som tilhører det norske arbejderparti og er medlem af en husstand, som har licensen i orden. Klubbestyrelsen tiltrædes af en repræsentant for Arbejderpartiet i Oslo.

Træde op imod diktaturlyster

I dagene forud for Socialistisk Internationales 4. verdenskongres i Wien i august 1931 holdt ARI en eksekutiv-konference i den østrigske hovedstad og formanden, hollænderen Franz Zelenka, sendte her en varm hilsen til verdenskongresdeltagerne, med en forsikring om "at vi har den ærligste vilje til at indordne os

Tre kendte profiler, her ved forbundets kongres i 1949. Fra venstre ARF-formand Peder Nørgaard, undervisningsminister Hartvig Frisch og Danmarks Radio's generaldirektør F.E. Jensen.

under den internationale fællesbevægelse, som er skabt for at lede arbejderne i klassekampen”.¹¹

I hilsenen til Socialistisk Internationale understregede han videre, ligesom arbejdernes kamp i forrige århundrede begyndte om bogen og skolen, således begynder i dag kampen om det nyeste, kraftigste, mest revolutionære middel til at få folk i tale, nemlig radioen:

Grundet herpå har vores internationale organisations konference givet retningslinier for oprettelse af et internationalt programudvalg og et eget programbureau, der planmæssigt skal arbejde på at udnytte radioen til arbejderklassens frigørelse i stedse højere grad, oplyste Zelenka videre og kommenterede slutteligt den politiske situation i starten af 30-erne:

I denne tid har Radio-Internationale som sin mest aktuelle opgave indset, at radioen er det frygteligste våben til krigens forberedelse og gennemførelse. Derfor skal der kæmpes om radioen. Derfor erkender ARI at det er dens opgave at træde op imod diktaturlyster og diktaturbestræbelser, for hvilke der gøres propaganda i radioen.

Grammofonpladens betydning

Ved Wiener-konferencen blev bl.a. grammofonpladens betydning fremhævet, hvorfor det kommende arbejder-programbureau skulle arbejde på at få den anvendt i vores tjeneste samt på at fremme produktionen i plader i vor ånd.¹² Konferencen opfordrede de enkelte landes radioforbund til at fremsende litteratur, noder o.s.v. med tilknytning til arbejderbevægelsen, til program-bureauet, som blev etableret i Hilversum i Holland, i ARI's sekretariat. Som nye medlemmer blev optaget organisationer fra Belgien og Frankrig.

Knud V. Jensen og Peder Nørgaard deltog som ARF's repræsentanter, med den københavnske klubformand, Valdemar Jensen, som gæst (han var deltager i den efterfølgende socialist-kongres). Der var beretninger fra de enkelte medlemsforbund, bl.a. gav Rodulf

Rückl, eksempler på den czekiske radios vilkårlige censur, og Peder Nørgaard skildrede hvorledes den sindelagscensur, er hidtil havde hersket inden for den danske radiofoni, nu var afskaffet og afløst af en kvalitetskontrol ! Ved en hyggelig "Bierabend" for gæsterne, bragte Knud V. Jensen en hilsen fra de danske arbejderlyttere.

Tyske protester

Det stadig mere kaotiske og alvorlige politiske situation i Tyskland gjorde det nødvendigt for det tyske arbejder-lytterforbund at afholde en landskonference i forsommeren 1932,¹³ hvor man i en resolution kaldte alle frihedssindede kredse i folket – frem for alt de socialistiske – til kamp for lige ret i radioen. Man protesterer samtidig mod "von Papens radio-diktatur" og understreger:

"Ingen nødforordning kan tvinge radioens frivillige abonnenter til vedvarende at aftage dårlige og forfalskede varer, der ikke svarer til deres smag... vi har et selvfølgeligt krav om at der tages behørigt hensyn til vort åndelige interesseområde og at arbejderklassens videre positive medarbejde i radiofonien bliver sikret".

Norsk statsradiofoni

Efter at det norske Storting vedtog at den norske radiofoni skulle overgå til statsdrift fra 1. april 1933, satte det yderligere gang i virksomheden i arbejder-radioklubben i Oslo, som sammen med Arbejderpartiet holdt et stort radiomøde med dagens problemer sat under debat.¹⁴

Blandt indlederne var sekretær Haakon Lie, der understregede radioens store betydning og kravet om alsidighed – ikke den tendentiøse neutralitet. De norske arbejderorganisationer har ingen repræsentanter i programråd eller radioledelsen, og han henviste til resultaterne af kampen i Sverige og Danmark for at komme til orde foran mikrofonen: -Vi vil som danskerne have en fri, frisk, folkelig og derigennem alsidig radio, sagde Haakon Lie.

Stortingsmand Harald Halvorsen krævede, at den norske radio blev et folkets universitet.

Tyske lyttere ensrettes

Den politiske udvikling samme år i Tyskland førte til en opløsning af det tyske forbund, da nazisterne besatte arbejder-radioforbundets lokaler,¹⁵ og samtidig forbød udgivelsen af forbunds-bladet "Volksfunk".¹⁶

I stedet blev abonnenterne på bladet henvist til nazisternes nye radioblad "N.S. Funk". Senere i 1933 dannede nazi-styret en fællesorganisation "Nationalsozialistische Rundfunk-kammer", for de radio-organisationer, der fandt nåde for deres øjne, bl.a. radiofabrikantforeningen og den nazistiske lytterorganisation "Reichsverband". Lederen af fællesorganisationen blev udpeget af rigsminister for folkeoplysning og propaganda, Dr. Goebbels, der i høj benyttede radioen i sin propaganda overfor befolkningen.

"Radiokammerets"s hovedformål var bl.a. at sikre "samarbejde mellem alle grupper af det tyske radiovæsen med nazistisk ansvarsfølelse og fællesskabsånd" samt "beskyttelse af de tyske radiokunstnere og åndsarbejderes frie skabermulighed i de nationalsocialistiske interessers rammer".

Decimeret Internationale

Diktaturets fremmarch i Mellemeuropa i 1930-erne ødelagde mulighederne for dette internationale samarbejde. Arbejder-lytterorganisationerne i Tyskland og Østrig samt senere Tjekslovakiet, der sammen med Hollands organisation, havde været de stærke punkter i ARI, blev knust af nazismen.

Det var derfor en decimeret Radio-Internationale, som mødtes til konference i København i januar 1939.¹⁷ Denne konference var i september 1938 indkaldt til afholdelse i Belgien, men blev aflyst på grund af de urolige forhold i Europa også på dette tidspunkt. Konferencen i København fandt sted i Rigsdagen, og deltagerne blev budt velkommen af Knud

V. Jensen, der i den mellemliggende periode var blevet formand for Internationalen.

I beretningen fra Internationalens sekretær, A. Pleysier, blev der bl.a. lagt op til en opbygning af ARI på bredere basis. Fra starten var det i hovedsagen en Internationale af lytterorganisationer. I mellemtiden er vægten delvis flyttet over på de organisationer, som råder over egen sendetid.:

Idealet for en sådan Internationale må være en organisatorisk sammenslutning, ikke alene af lytterorganisationerne, organisationer og institutioner med egen sendetid, oplysningsforbund, som udøver indflydelse på programmerne karakter, men må også omfatte enkeltpersoner, som i egenskab af repræsentanter for den socialistiske bevægelse, har funktioner inden for radioen eller på anden måde har forbindelse med radioen, sagde ARI-sekretæren.

Der var efterfølgende en livlig debat om radioforhold og organisatoriske emner, hvor der fra alle sider blev udtalt ønske om et nærmere samarbejde med såvel den faglige og politiske Internationale som med arbejderoplysningsorganisationerne.

For fred, demokrati og folkefrihed

Konferencen vedtog en resolution, udarbejdet af Ernst Christiansen, ARF, hvori den alvorlige politiske situation i Europa kommenteres og hvor det slutteligt understreges:

Arbejdernes Radio Internationale opfordrer under disse omstændigheder alle landes frisind og demokratier til af al magt at virke for, at radiofonien udnyttes til spredning af ideer, der står i samklang med denne store opfindelses evne til at knytte usynlige bånd over grænserne. ARI opfordrer demokratisk sindede organisationer i alle lande til at yde en organisatorisk indsats til fremme af en radiofoni i fredens, demokratiets og folkefrihedens tjeneste.

Norske forhold

Formanden for Arbejdernes Lytterforbund i Norge, John Berg, gør ved årsskiftet 1939-40 status over virksomheden i det norske forbund,¹⁸ som også er præget af de urolige politiske tider, men trods alt har organisationen udviklet sig i en positiv retning. Man havde nu 120 afdelinger spredt over hele landet med tilsammen 15.000 medlemmer. Man havde endvidere gang i overvejelserne om andre organisationsformer, f.eks. således at der bliver adgang til kollektiv medlemskab gennem fagforeningerne. Det skulle dog først endeligt afklares med parti og fagbevægelse.

Hjemlig censur

Heller ikke herhjemme blev radioen og lytterforbundene uberørt af den politiske udvikling og nazisternes indmarch i Danmark. Peder Nørgaard, der efterfulgte Knud V. Jensen som forbundsformand efter dennes død i 1939, brugte i sin åbningstale ved ARF's kongres den 29. september 1945,¹⁹ følgende citat:

De foranstaltninger, som inden daggry den 29. august blev indført over for dansk radiofoni i forbindelse med undtagelsestilstandens iværksættelse, har naturligvis den konsekvens, at vort forbund, vore kredse og klubber, for en tid må se helt bort fra indsats vedrørende radioprogrammerne.

Disse ord var skrevet til arbejderlytternes tilidsmandsblad i efteråret 1943, men de kom ikke til at se dagens lys. Den af tyskerne indførte censur forbød dem. Sandheden må ikke siges, selv ikke når ordvalget var så blidt som dette. Det giver en målestok for, under hvilke vanskelige vilkår ikke blot vort forbund, men hele lytterbevægelsen måtte arbejde. Der var åg på vor nakke og lås for vor mund, sagde forbundsformanden og fortsatte:

Over for Storbritannien, Sovjetunionen og U.S.A. har vi særlig grund til at være taknemlig for den indsats, der fra disse stater er ydet for at hindre den åndelig mørklægning, som

nazisterne havde til hensigt at svøbe hele Europa i.

Væsentlig indsats

I en udtalelse fra kongressen blev der udtalt anerkendelse af den måde, hvorpå den danske statsradiofoni var ledet under krigen og godkendte fuldtud forbundets radiorådsmedlemmers holdning under hele krigsperioden. Der fremhæves de danske programmers væsentlige indsats i det danske folks åndelige modstandskamp:

Tyskernes afsættelse af Radiorådet den 29. august 1943 og arrestation af adskillige medlemmer af Radioråd og Programudvalg var en bekræftelse på den betydning, radiofoniens indsats havde haft i kampen mod de tyske voldsmand. For tiden efter 1943 udtaler kongressen sin anerkendelse af den måde, hvorpå radiofoniens embedsmænd i illegalt samarbejde med Radiorådet på trods af det tyske radiodiktatur varetog de danske radio-interesser, hed det videre i udtalelsen, der med stor optimisme så frem til radioens udvikling efter befrielsen.

I en mindeartikel i "Arbejderlytteren",²⁰ på 10-årsdagen for begivenhederne i 1943, fortæller forbundssekretær Svend Christensen, at den 29. august dette år blev forbundets formand og næstformand, Peder Nørgaard og Ernst Christiansen, afhentet af Gestapo tidligt om morgenen og ført til en midlertidig opsamlingslejr på Alsgades skole, for nogle dage efter at blive overført til den berygtede Horserødlejr. Også Oluf Bertolt blev afhentet.

Ved ARF-kongressen talte Harald Elldin, Stockholm, for et tættere samarbejde mellem arbejder-oplysningsforbundene om radio-spørgsmål, ligesom den norske lytterformand, John Berg, bragte en nordisk hilsen og takkede for den danske materielle hjælp under krigen.

Efterkrigstiden

Efter krigen blev det internationale samarbej-

de genoptaget i det omfang, det var muligt. Forholdene har artet sig så forskelligt i de forskellige lande, at der kun få steder findes organisationer for arbejderlytterne, hedder det i ARF's jubilæumsbog fra 1951 "25 års virke for en folkets radio".²¹ Heri skildres det fortsatte samarbejde med Holland, hvor radioordningen gør lytterorganisationerne til de egentlige ledere af selve radiofonien og med Svejts, Vesttyskland og Østrig.

Med disse lande havde ARF i efterkrigstiden samarbejde gennem konferencer, korrespondance og gensidig repræsentation på kongresserne. Der var således dansk deltagelse ved den hollandske broderorganisation, VARA's 25 års jubilæum i juni 1950, hvor der deltog 100.000 i en storstilet folkefest på stadion i Hilversum.²²

Desuden skete der en udbygning af det nordiske samarbejde. I nært samarbejde med AOF og de tilsvarende arbejderoplysningsforbund i Norge, Sverige og Finland, afholdt ARF således en stor nordisk conference i september 1947 i Radiohuset, København.²³ Her blev såvel radioens oplysningsvirksomhed som radioens kontakt med lytterne genstand for en bred nordisk orientering, og der blev fremført mange positive forslag til forbedringer på begge områder.

Forbundsformand Peder Nørgaard fremhævede på konferencen, at det er af største betydning, at arbejderbevægelsen i alle lande skaber særlige organer, der kan tage sig af radiospørgsmål. Statsradiofoniens direktør, F.E. Jensen, fremhævede i en tale ved en afslutningssammenkomst for deltagerne, lytterorganisationernes betydning og anbefalede svenske, norske og finske deltagere at anvende de indhøstede erfaringer, i deres hjemland.

EU's indflydelse

I de efterfølgende årtier er der ikke nævneværdigt internationalt samarbejde på lytterorganisations-plan – formentlig fordi hele den omfattende ændring ved fjernsynets indførelse i de enkelte lande, skaber så store krav til lytterforeningerne både teknisk, organisatorisk

Uddeling af radio- og senere tv-apparater til værdigt trængende har været en vigtig ARF-opgave i årenes løb. Her er det dog en lodtrækning i forbindelse med nytægning af medlemmer, hvor fhv. minister Fanny Jensen foretog lodtrækningen om 3 nye ARAKO-modtagere. Hun var i mange år en aktiv formand for ARF's særlige lands- kvindeudvalg.

og programmæssigt, at der ikke er tid og kræfter til et internationalt samarbejde på organisatorisk plan.

Det er således karakteristisk, at der i ARF's 50 års jubilæumsskrift i 1976, i form af et særnummer af tillidsmandsbladet "Radio & TV Nyt", slet ikke er en omtale af forbundets internationale relationer i årenes løb.

Et Arbejder Radio Internationale bliver således ikke genoplivet, og internationale kontakter foregår mere via DR, når ARF-repræsentanter i Radoråd eller programråd deltager i studieture f.eks. til BBC i London.

Det danske EU-medlemskab og deres betydning for radio/tv-lovgivningen indgår gradvis i den hjemlige mediedebat, også i ARF, og som det sidste punkt i et nyt arbejdsprogram, vedtaget på kongressen i 1986,²⁴ fastslås det, "at der skal arbejdes for, at EF-kommissionen ikke får bestemmende indflydelse på programflade og reklameudbud i de danske medier".

Netop EU-direktivets indflydelse på den nationale radio/tv-lovgivning har spillet en øget rolle i den hjemlige mediedebat i 1990-erne og frem til i dag, herunder de forskellige reklameregler i de enkelte medlemslande og deres overholdelse i nabolandene.

Ny europæisk organisation

Netop EU-udviklingen er baggrunden for etableringen af et tættere samarbejde mellem en række europæiske lytter-seerorganisationer, som iværksættes ved en konference i Paris i september 1989.²⁵

Initiativet var taget af 3 franske organisationer, som indbød til mødet. Der deltog repræsentanter fra Spanien, Portugal, Frankrig, Belgien, Storbritannien, Tyskland og Danmark, mens Østrig og Italien ikke var repræsenteret - men gerne ville være med. Fra dansk side deltog Danske Lytteres og Seeres Fællesforbunds forretningsudvalg: Villy Hanghøj, KLF, Else Lerstrup, EF modstandernes lytter- og seerorganisation og forbundsformand Jens M. Jensen, ARF.

Der blev lyttet meget til de danske og briti-

ske erfaringer m.h.t. lytter-seearbejdet, sekretariatet blev henlagt til Paris, og til præsident for den nye organisation (med navnet *European Federation of TV-Viewers*) blev valgt spanieren Jose Vidal Beneyto.

Organisationens hovedformål var at påvirke de respektive landes radiofonier, således man at undlod den hårde vold samt sex-orgier i programmerne, samt at henledes opmærksomheden på børne- og ungdomsudsendelsernes kvalitet. Fra dansk side tilmeldtes KLF, ARF, og sammenslutningen af de små organisationer, så man fik tre stemmer i forsamlingen.

Arbejde for EF-indflydelse

Dette nye, europæiske samarbejde var også indeholdt i forbundsformand Jens M. Jensens velkomsttale ved forbundets kongres i 1990.²⁶

Og det er da vort håb, at EF må få en langt videre udstrækning, at også de østlande, som nu er blevet frie, kan komme ind under den samme markedsbevægelse, som vi er i, nemlig EF. Og også at vi på det mediepolitiske område kan få et nært samarbejde med disse lande, udtalte han.

Kongressen vedtog et arbejdsprogram 1990-94,²⁷ hvori det bl.a. fastslås at forbundet skal tilstræbe et samarbejde med andre lytter- og seerorganisationer samt tilsvarende internationale organisationer (bl.a. de nordiske lande). Blandt arbejdsopgaverne nævnes, at forbundet skal medvirke til at EF får indflydelse på programflade, reklameudbud samt sponsorering i de danske medier.

Forbundets sympati for de nordiske forhold er fortsat stor. I en hovedbestyrelsesudtalelse den 5. maj 1991,²⁸ stilles der således krav om, at Danmarks Radio prioriterer det nordiske stof, idet ARF anser det fællesnordiske for meget værdifuldt netop nu, hvor tingene i Europa er i hastig udvikling.

Ny skepsis

Efter at have deltaget i en international konfe-

rence i Bruxelles i maj 1993, forestået af den grønne gruppe i EF-parlamentet, understreger forbundsformand Jens M. Jensen i en artikel i "Radio & TV Nyt",²⁹ at det er bydende nødvendigt at de europæiske lytter- og seerorganisationer slutter sig sammen, for derigennem at få større gennemslagskraft overfor de europæiske radiofonier, samt at påvirke de kræfter i Europaparlamentet, som vil have gennemført direktiver, som vi hverken kan eller vil acceptere. Det være sig af både på det tekniske og det programmæssige område.

Derfor må vi arbejde videre med at samlet alle de europæiske lytter- og seerorganisationer, således at vi kan stå frem i samlet flok, når der skal rettes op på tingenes tilstand, eller når man fra EF's side vil trække noget ned over hovedet på os, som vi mener er til skade for den enkelte lytter og seer, sluttede Jens M. Jensen sin orientering, som hermed fremførte en ny skepsis – og ikke blot tilslutning til EF-politikken på medieområdet.

Konference i London

De spæde forsøg i 1989 på at få etableret en europæiske lytter- og seerorganisation kom et stort skridt nærmere ved en ny konference i juni 1994, med den britiske lytter/seerorganisation, VLV, som arrangør.³⁰

Heri deltog Jens M. Jensen, ARF, Bo Torp Pedersen, KLF samt Else Lerstrup, EF-modstandernes Lytter- og Fjernseerforbund, fra dansk side. Emnet var public service stationernes fremtid, med vægtige indlæg fra de danske deltagere om deres mediepolitiske og organisatoriske erfaringer.

Fra de 150 deltagere i konferencen blev der vedtaget en opfordring til Europarådets ministerkomité og EU's Ministerråd, om i forbindelse med en omstrukturering af det audiovisuelle marked i Europa, samtidig at arbejde på en sikring af public service stationerne.

Konklusionen af konferencen var, at sikring af public service stationerne er for vigtig en opgave til, at den kan overlades til politikere og embedsmænd i Europatoppen. De natio-

nale lytter- og seerorganisationer skal være med og fremover kan det bl.a. ske ved hjælp af de forbindelser, der blev knyttet i London.

EURALVA dannes

Kontakterne med VLV blev fortsat de kommende måneder, og ved et bestyrelsesmøde i Fællesforbundet i februar 1995,³¹ blev der givet tilslutning til et samlet dansk medlemskab af en ny europæisk lytter- og seerorganisation EURALVA (*European Alliance of Listeners & Viewers Associations*), således at de fem danske lytter- og seerorganisationer tilsluttet Fællesforbundet, (nu SLS) blev medlem af EURALVA -mod et beskedent årskontingent på 50 britiske pund.

VLV lægger sekretariat til i London-området, og den nye europæiske organisation skal søge at fremme lytter og seernes interesser på europæisk plan, bl.a. via Europarådet og EU. De fælles mediespørgsmål skal endvidere drøftes ved årlige EURALVA-konferencer, og alle medlemslande sender hvert et styrelsesmedlem, fra dansk side SLS- og ARF-formand, Preben Sørensen.

Det er fortsat VLV, der via sponsortilskud fra bl.a. BBC og EU, har forestået afholdelsen af årlige internationale konferencer i London, hvor der i tilknytning til har været afholdt styrelsesmøder i EURALVA.

Ved konferencen i juni 1996,³² var emnet hvorledes de elektroniske medier kan give borgerne bedst mulig service, på en tilfredsstillende måde for forbrugerne, og her orienterede DR's informationschef Søren Elmqvist samt Preben Sørensen om de danske erfaringer på området. På konferencen var der orientering om det kommende EU-direktiv for de elektroniske medier.

Ved EURALVA-styrelsesmødet den 5. marts 1998 vedtoges en resolution med støtte til sikring af public service stationernes fundamentale rettigheder, bl.a. til offentlig finansiering til opfyldelse af deres forpligtelser både i forhold til radio/tv og de nye informationsteknologier.

Ved det seneste styrelsesmøde i London i

juni 2001 kunne det opgøres, at EURALVA nu har medlemsorganisationer i Portugal, Spanien, Frankrig, Tyskland, Storbritannien, Finland, Norge og Danmark. Der er opnået NGO-status for EURALVA i relation til Europarådet, og der arbejdes på det samme i forhold til EU, hvor organisationens formand, Jocelyn Hay, (der også er formand for VLV) foreløbig deltager i et informationsforum i EU-regi.

EURALVA har endvidere opnået høringsret i forhold til kommende EU-forslag, og der er således tale om gradvis at tilkæmpe sig en kompetence svarende til de nationale lytter- og seerorganisationer.

Indsats nødvendig

Som meget andet internationalt samarbejde er der begrænsede muligheder for et effektivt sekretariats- og kommunikationsapparat, ligesom de fleste af de tilsluttede medlemsorganisationer er meget beskedne både m.h.t. størrelse og i forhold til deres betydning nationalt.

Her er de danske lytter- og seerorganisationer med over 100.000 enkeltmedlemmer og med bl.a. et stort antal fagforbund som kollektive medlemmer i ARF, langt de største og stærkeste medlemsorganisationer i EURALVA. De kommende år vil vise om dette europæiske samarbejde kan nå samme forholdsvis højere standard, som virksomheden i bl.a. ARF har opnået gennem arbejdet de forløbne 75 år.

Den hastige internationale udvikling på hele det elektroniske medieområde gør en sådan indsats meget nødvendig – og samtidig meget svær at realisere i en tid, hvor medierne både

teknisk, økonomisk og indholdsmæssigt bliver stadigt mere grænseoverskridende.

Noter

1. "Arbejder-Radio" 4/1927 s. 37
2. "Arbejder-Radio" 21/1927 s. 243
3. "Arbejder-Radio" 24/1927 s. 279-280
4. "Arbejder-Radio" 30/1927 s. 306
5. "25 års virke for en Folkets Radio", København 1951, s. 33-34
6. "Arbejder-Radio" 11/1930 s. 245
7. "Arbejder-Radio" 19/1930 s. 477
8. "Arbejder-Radio" 40/1930 s. 418-419
9. "Arbejder-Radio" 49/1930 s. 703-704
10. "Arbejder-Radio" 15/1931 s. 456
11. "Arbejder-Radio" 34/1931 s. 189-190
12. "Arbejder-Radio" 34/1931 s. 192-194
13. "Arbejder-Radio" 31/1932 s. 101
14. "Arbejder-Radio" 11/1933 s. 323
15. "Arbejder-Radio" 28/1933 s. 32
16. "Arbejder-Radio" 31/1933 s. 131
17. "Arbejderlytteren" 2/1939 s. 9-10
18. "Arbejderlytteren" 3/1940 s. 22-24
19. "Arbejderlytteren" 11/1945 s. 86-87
20. "Arbejderlytteren" 7/1953 s. 51-52
21. "25 års virke for en Folkets Radio", København 1951, s. 35-36
22. "Arbejderlytteren" 6/1950 s. 144-145
23. "Arbejderlytteren" 8/1947 s. 59-62
24. "Radio & TV Nyt" 4/1986 s. 66
25. "Radio & TV Nyt" 4/1989 s. 61
26. "Radio & TV Nyt" 3/1990 s. 48
27. "Radio & TV Nyt" 3/1990 s. 62
28. "Radio & TV Nyt" 2/1990 s. 32
29. "Radio & TV Nyt" 3/1993 s. 34-35
30. "Radio & TV Nyt" 4/1994 s. 64
31. "Radio & TV Nyt" 2/1995 s. 18
32. "Radio & TV Nyt" 3/1996 s. 6

Preben Sørensen,
Forbundsformand, redaktør